

- pozyciyi-ukrayiny-za-vsima-komponentamy-indeksu-globalnoyi
6. Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
 7. Владимир, О. Взаимозависимость между банковской деятельностью и инновационным развитием экономики страны [Текст] / О. Владимир // Материалы международной научно-практической конференции «Инновационное развитие Республики Молдова: национальные задачи и мировые тенденции», 7-8 ноября 2013 г. – Comrat. – С. 233 – 238.
 8. Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності за січень-березень 2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_0318_u.htm
 9. Павленко, І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України: монографія / І.А. Павленко [Текст]. – К. : КНЕУ, 2007. – 248 с.
 10. Кукарських, А.Л. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України: Донецький національний технічний університет / А.Л. Кукарських. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2009/fem/kukarskykh/library/article3.htm>
 11. Інновації: проблеми науки і практики: монографія. – Х.: ІНЖЕК, 2006. – 336 с.
 12. Research and development expenditure, by sectors of performance. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsc00001&language=en>
 13. Фінансування наукових досліджень в Україні та світі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/finansuvannya-naukovyh-doslidzhen-v-ukrayini-ta-sviti>
 14. Співаковський, О. Реформа науки – основа розвитку держави [Текст] / О. Співаковський // Голос України. – № 247 (7002) 22.12.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/295977>
 15. Захаркін, О.О. Науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні і в світі: порівняльний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29850/1/Zaharkin%20monografija.pdf>

Отримано 28.09.2018

УДК 339.5, 339.9, 338.2

Ірина КРАМАР; Наталія МАРИНЕНКО

**Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна**

ПЕРЕДУМОВИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Резюме.** Досліджено передумови інтернаціоналізації підприємств машинобудування як провідної галузі національної економіки на світовому, макро-, мезо- і мікрорівнях у рамках десяти блоків, що охоплюють практично всі аспекти функціонування суб'єктів господарювання. Аналіз передумов здійснено на основі дослідження екзо- та ендогенних впливів на підприємство в процесі прийняття рішення про його інтернаціоналізацію. До блоків екзогенного впливу віднесено: економічний, інституційний, регуляторний та освітній. До блоків ендогенного впливу належать: виробничий, маркетинговий та особистісний. Три блоки віднесено як до екзо-, так і до ендогенних впливів: фінансовий, науково-дослідний та інформаційний. Встановлено, що комплексний ретельний аналіз цих передумов є основою для започаткування, провадження, коригування на певних етапах або згортання зовнішньоекономічної діяльності підприємства.*

***Ключові слова:** передумови, інтернаціоналізація, підприємство, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішній ринок.*

Iryna KRAMAR; Nataliia MARYNENKO

Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, Ternopil, Ukraine

PRECONDITIONS FOR MACHINE-BUILDING ENTERPRISES INTERNATIONALIZATION

Summary. The research of internationalization preconditions for enterprises of machine building industry, as the leading branch of national economy, is conducted in the article based on the world, macro, meso- and micro levels in the framework of ten blocks covering practically all aspects of business entities functioning. Analysis of the preconditions is based on the study of exogenous and endogenous influences on the enterprise in the process of making a decision on its internationalization. The blocks of exogenous influence include: economic, institutional, regulatory and educational. The blocks of endogenous influence include: production, marketing and personal. Three blocks are referred to both exo- and endogenous influences: financial, research and informational. It has been established that a comprehensive thorough analysis of these preconditions is the basis for the initiation, implementation, correction at certain stages or curtailment of the foreign economic activity of the enterprise.

Key words: preconditions, internationalization, enterprise, foreign economic activity, foreign market.

Вступ. Тривалий час Україна перебуває в стані гібридної війни, потужний промисловий потенціал Донецької і Луганської областей опинився в зоні бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. В анексованому Криму залишилися бюджетоутворюючі підприємства приладо- і машинобудування. Ці виклики вимагають реструктуризації економіки України загалом і принципово відмінних підходів до діяльності підприємств, що функціонують або створюватимуться на території держави.

З часу проголошення незалежності економічний розвиток країни відбувається за зовсім іншим сценарієм, ніж той, який прогнозували провідні експерти на момент розпаду Радянського Союзу. Враховуючи високий рівень індустріалізації, експортний потенціал щодо ресурсів і товарів, кадровий потенціал, Україна мала першу стартову позицію серед колишніх радянських республік. На жаль, тісний клубок проблем політичного, інституційного, фінансового, економічного, виробничого, особистісного характеру жодним урядом не був до кінця розв'язаний. Запровадження власної валюти, проведення приватизації, перехід до ринкової економіки та ряд реформ в економічній сфері після 10-річного періоду спаду призвели до економічного зростання у 2000 – 2007 рр. Однак результатів економічної діяльності 1989 року не було досягнуто. В подальшому темпи росту знизилися, жорсткого удару завдала світова економічна криза 2008 року, відмова від Асоціації з Європейським Союзом стали основними причинами того, що до кінця 2013 року спостерігали спад або зростання лише 1 – 2% в рік. Але й ці показники на сьогодні день є надто високою планкою для окремих галузей промисловості.

Водночас значення машинобудування для розвитку економіки держави неможливо переоцінити, оскільки у розвинених країнах частка експорту продукції машинобудування складає понад 30% (Франція, Великобританія) до 64% (Японія) [1]. Країни, які в останні роки здійснили потужний ривок у своєму розвитку (Китай, Малайзія, Сінгапур, Індія, Тайвань, Аргентина тощо), одним із стратегічних секторів обирали саме машинобудування, причому з чіткою орієнтацією на інтернаціоналізацію підприємств галузі.

У «Прогнозі економічного і соціального розвитку України на 2018 – 2020 рр.» зазначено, що у 2016 – 2017 рр. спостерігали позитивну динаміку виробництва інвестиційних товарів, включаючи продукцію машинобудування, зростання світових цін на певні види експорту та освоєння українськими підприємствами нових ринків збуту

[2]. Передбачено перехід до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки зі щорічним зростанням експорту на 7,2%. Затверджена Урядом у грудні 2017 року «Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017 – 2021 років» передбачає зміну орієнтирів при виході на зовнішні ринки – переорієнтацію на експорт інноваційної продукції [3]. В цих нових умовах господарювання важливою проблемою є встановлення передумов інтернаціоналізації підприємств машинобудування для забезпечення розвитку їх експортного потенціалу, що стане основою стабільного зростання економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню інтернаціоналізації підприємств, у т.ч. машинобудівної галузі, присвячено ряд робіт зарубіжних та вітчизняних учених, які розглядали різні її аспекти. Взаємозв'язок між інтернаціоналізацією підприємств і світовими економічними трендами розвитку розглядали Б.Д. Гаврилишин [4], О. Андерсен [5], Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот [6], В.В. Поляков [7], В.М. Геєць [8], Є.В. Савельєв [9], С.І. Юрій [10], Т.В. Подвірна [11], М.В. Корж, С.А. Жуков [12]. Маркетингові стратегії виходу підприємств на світовий ринок були предметом детального вивчення Н.А. Черномаз [13], О.Л. Канищенка [14], П.Г. Ільчука [15]. Конкурентоспроможність українських підприємств як важливий чинник інтеграції у світову економічну систему для реалізації їх експортного потенціалу досліджували Л.В. Малащук [16], Г.О. Соколюк [17], Н.В. Коваленко [18], І.Ю. Калюжна, І.В. Гвоздецька [19]. Однак, як правило, дослідники акцентують свою увагу на прийнятті управлінських рішень у процесі здійснення підприємством зовнішньо-економічної діяльності (ЗЕД) з метою коригування тактичних планів. Але важливим є стратегічне питання – чи готове підприємство до здійснення такої діяльності в конкретних умовах ендо- і екзогенних впливів. Для цього слід проаналізувати передумови інтернаціоналізації підприємств із максимальним урахуванням усіх чинників.

На основі аналізу відомих теорій інтернаціоналізації підприємств П.Г. Ільчук класифікував передумови виникнення таких підприємств в умовах глобалізації світової економіки з урахуванням їх конкурентних переваг та міжнародної орієнтації топ-менеджерів [15]. Однак, на наш погляд, ряд чинників залишилися поза увагою. Наприклад, на світовому рівні – аналіз інституційного забезпечення інтернаціоналізації, на макрорівні – рівень готовності Уряду сприяти ЗЕД підприємств, на мезорівні – вплив розміщення продуктивних сил, на мікрорівні – готовність працівників підвищувати свій професійний рівень та рівень володіння іноземними мовами, готовність власників стимулювати персонал і бути безпосереднім учасником реалізації концепції «освіта впродовж життя» тощо.

Мета статті – розроблення комплексної системи необхідних і достатніх передумов інтернаціоналізації підприємств на світовому, макро-, мезо- і мікрорівнях для прийняття рішення про її здійснення.

Постановка завдання. Для реалізації цієї мети необхідно на основі блокового системного підходу вирішити завдання встановлення максимально широкого спектра передумов інтернаціоналізації підприємств машинобудівної галузі на всіх рівнях.

Виклад основного матеріалу. Передумови інтернаціоналізації на певних етапах значною мірою схожі для різних підприємств – тих, що вже здійснюють ЗЕД, що здійснюють господарську діяльність у рамках національної економіки і підприємств, створення яких є в планах власників (з невизначеністю питання, чи буде в перспективі вихід на зовнішні ринки), але мають і суттєві відмінності, особливо на первинному етапі створення й розвитку підприємства.

На кожному рівні вирішення поставлених завдань здійснювали в рамках положення теорії технологічних систем [20], яке передбачає встановлення причинно-

наслідкового зв'язку між вхідними і вихідними елементами системи і може бути представлено схемою (рис. 1).

Джерело: сформовано авторами на основі [20]

Рисунок 1. Схема дослідження процесу інтернаціоналізації підприємств (in-out)

У нашому випадку як вхідний елемент системи (input) вважали передумови інтернаціоналізації проміжної ланки (залежно від рівня), а як вихідний (output) – ефективне провадження ЗЕД на основі інтернаціоналізації.

На кожному рівні проведено комплексний аналіз передумов інтернаціоналізації в межах блоків, які представлено на рис. 2.

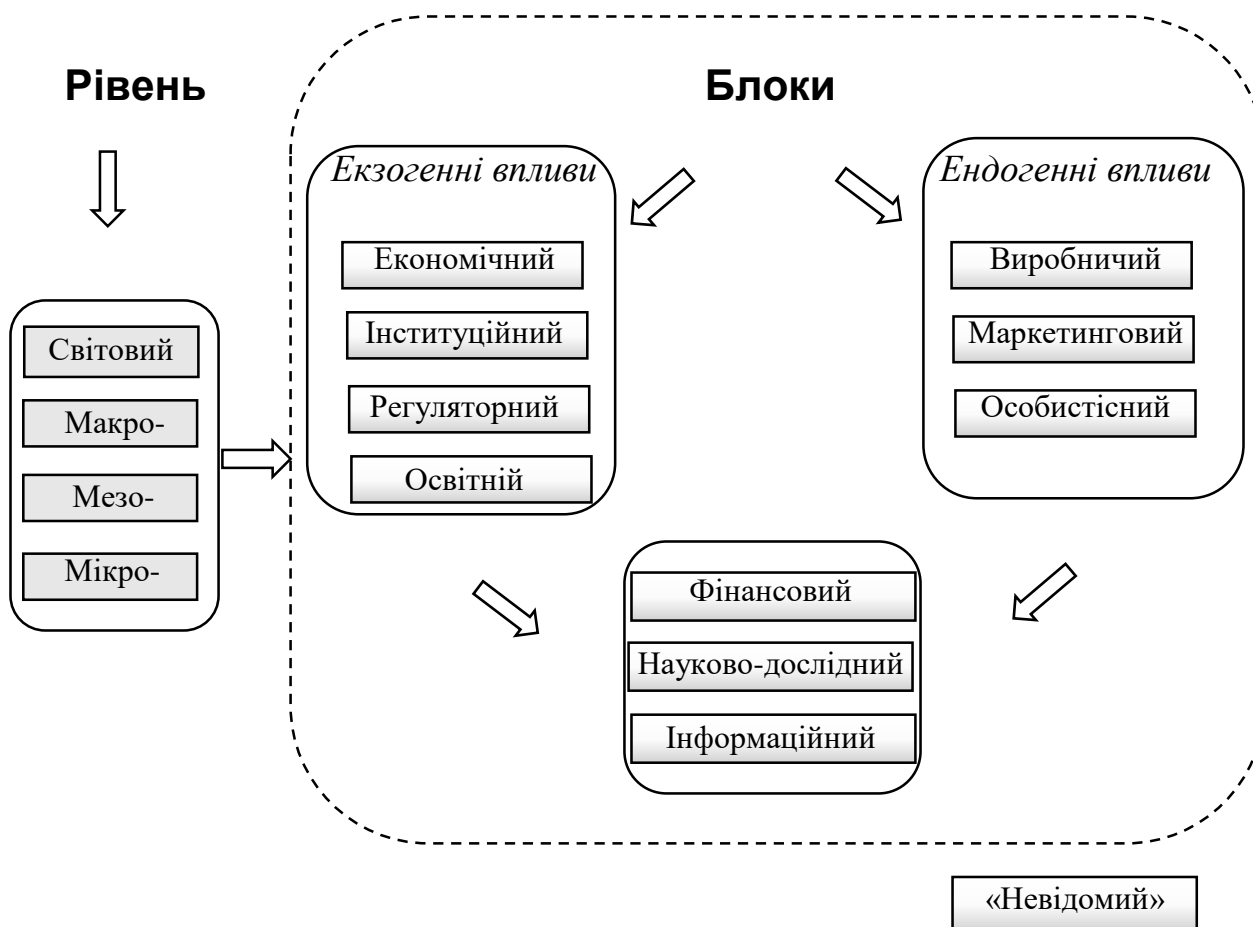

Рисунок 2. Блокова логічно-структурна схема аналізу передумов інтернаціоналізації [розроблено авторами]

Блок «невідомий» запропоновано з метою вдосконалення даного дослідження, оскільки інші дослідники можуть додати невраховані автором блоки, або передумови такого блоку на сьогодні насправді день дійсно невідомі.

Світовий рівень. В умовах глобалізації на рівні світового ринку П.Г. Ільчук виділив такі основні передумови інтернаціоналізації, як «1) виникнення ринкових ніш, які мають глобальний характер; 2) розвиток виробничих, транспортних та інформаційних технологій; 3) глобалізацію наукових досліджень і технологічного прогресу; 4) розвиток фінансових ринків» [15]. У рамках запропонованого дослідження вони віднесені до: економічного (1 передумова), виробничого (2 передумова), інформаційного (2 передумова), науково-дослідного (3 передумова) та фінансового (4 передумова) блоків.

Об'єктивною передумовою інтернаціоналізації є міжнародний поділ праці, за яким на загальному (світовому) рівні країни поділяють на індустріальні, аграрні тощо. Країни з розвинутою економікою, які є лідерами промислового виробництва, часто одночасно є монополістами в певних галузях. Це стосується, в першу чергу, наукоємних, з високим рівнем інноваційної складової галузей, наприклад космічної, авіа-, та автомобілебудування тощо.

З інституційної точки зору передумовою інтернаціоналізації на світовому рівні є наявність міжнародних організацій та фінансових інституцій, які розробляють, просувають і контролюють «правила гри» на світовому ринку у глобальному масштабі. До таких відносять, у першу чергу, Світову організацію торгівлі, Організацію з економічного співробітництва і розвитку, Конференцію ООН з торгівлі та розвитку, Організацію Об'єднаних Націй з промислового розвитку, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк (табл. 1).

Таблиця 1

Основні міжнародні організації, які визначають глобальну політику у сфері інтернаціоналізації світового ринку

Назва	Абре-віатура	Рік створення/членство України	Кількість держав учасниць	Мета діяльності, режим доступу
1	2	3	4	5
Світова організація торгівлі (наступник Генеральної угоди з тарифів і торгівлі)	WTO (GATT)	1995/2008	156 з них: 152 держави, 4 – митні території	Лібералізація міжнародної торгівлі та регулювання торгово-політичних відносин країн-членів https://www.wto.org/
Організація з економічного співробітництва і розвитку	OECD	1960 Співпраця з 1997 р.	34	Координація економічної політики країн-членів ОЕСР і погодження програми допомоги країнам, що розвиваються http://www.oecd.org/
Конференція ООН з торгівлі та розвитку	UNCTAD	1964	194	Сприяння розвитку міжнародної торгівлі, рівноправної взаємовигідної співпраці між державами, напрацювання рекомендацій по функціонуванню міжнародних економічних відносин. https://unctad.org/

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5
Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку	UNIDO	1966/1985	171	Сприяння промислового розвитку та прискореній індустріалізації країн, що розвиваються шляхом мобілізації національних і міжнародних ресурсів
Група Світового банку (входять: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР)	WBG		188	Скорочення бідності в усьому світі шляхом зміцнення економіки бідних країн, підвищення рівня життя населення, відповідно до Цілей розвитку тисячоліття, шляхом сприяння економічному зростанню і розвитку https://www.worldbank.org/
Міжнародна асоціація розвитку (МАР)	IBRD	1945/1992	188	
Міжнародна фінансова корпорація (МФК)	IDA	1960/2004	160	
Багатостороння агенція з гарантій інвестицій (БАГІ)	IFC	1956/1993	184	
Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС)	MIGA	1988/1994	175	
Світовий банк:	ICSID	1966/2000	144	
Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) і Міжнародна асоціація розвитку (МАР)	WB	1945/1992	188	Вирішення глобальних завдань розвитку людства (8 цілей), використовуючи механізм надання кредитів https://www.worldbank.org/
	IBRD	1945/1992	188	
	IDA	1960/2004	160	
Міжнародний валютний фонд	IMF	1945/1992	189	Регулювання валютно-кредитних відносин країн-членів, надання фінансової допомоги http://www.imf.org/

Джерело: систематизовано автором.

Світові фінансові інституції, реалізуючи цілі своєї діяльності, забезпечують міжнародний рух капіталів на глобальних фінансових ринках із урахуванням різноманіття національних валют.

Інтернаціоналізація на світовому рівні неможлива без відповідного нормативно-законодавчого забезпечення, домовленостей глобального масштабу, які впорядковують і регулюють міжнародні відносини у цій сфері. До таких належать Генеральна угода з тарифів і торгівлі (*General Agreement on Trade and Tariffs – GATT*), Генеральна угода з торгівлі послугами (*General Agreement on Trade in Services – GATS*) та Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS*), прийняті в рамках СОТ [21]. Світовий банк має на меті реалізацію Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), прийнятих у 2000 році 193 державами-учасниками ООН і 23 міжнародними організаціями, і які розроблялися до 2015 року. Далі Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року». Такі документи є базисом для руху вперед у цьому напрямі.

Виробничий блок передумов інтернаціоналізації ґрунтується на аналізі діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) як найдинамічніших, наймобільніших і, як наслідок, найбільш захищених від несприятливих впливів періодичних світових криз виробничих утворень. За своїм масштабом і впливом вони значною мірою визначають тренди розвитку світової економіки. За даними [22] у 2003 році 300 корпорацій розпоряджалися 75 % валового продукту світу. Кожна з 500 найбільших ТНК США в середньому мала підприємства в 11 галузях, а найпотужніші охоплювали по 30...50 галузей. У групі 100 головних промислових фірм Англії багатогалузевими є 96, у Німеччині – 78, Франції – 84, Італії – 90. 500 світових гігантів реалізували 80% усієї виробничої продукції електроніки і хімії, 95% – фармацевтичної промисловості, 76% – машинобудування.

Важливою передумовою інтернаціоналізації є усвідомлення необхідності системного застосування інструментарію глобального маркетингу [12], що вимагає відповідної фахової підготовки.

Висока продуктивність і ефективність ТНК зумовлені значною мірою «інноваційністю», яка залежить від упровадження передових досягнень науково-технічного прогресу (НТР), здатності виробляти продукцію на рівні і вище світових аналогів, сповна використовувати прозорість інформаційних потоків, у т.ч. цифрову економіку. Наприклад, у рамках стратегії «Європа 2020» серед семи ініціатив чільне місце посідає Цифровий порядок денний для Європи (Digital agenda for Europe), що містить перелік із 100 конкретних дій і визначає європейську стратегію для розвитку цифрової економіки до 2020 року [23]. Спираючись на досягнення НТР світ неухильно рухається до створення наносупільства.

До складу ТНК входять потужні науково-дослідні інститути і центри. Прикладами високорозвинених центрів передових технологій є Кремнієва долина (США), інноваційний центр в Двінгело (Нідерланди), інкубаційні Центри для стартапів Fudi (Ханчжоу, Китай), підприємства, що працюють за урядовою програмою Cyberport у Гонконзі.

Вони ж є яскравими представниками успішної реалізації освітньої складової інтернаціоналізації, оскільки працюють у тісному зв'язку зі світовими лідерами освітньої галузі – Гарвардом, Оксфордом, Массачусетським технологічним інститутом, Університетом Аалто (Фінляндія), який став фінським еквівалентом Стенфорда (США), Університетом Zhejiang (Китай) тощо. Основою їх діяльності є міжнародний характер залучених інвестицій, матеріальних і трудових ресурсів. На початковому етапі з їх допомогою реалізація різноманітних програм здійснюється на основі діяльності багатьох тисяч стартапів.

В особистісному блоці передумовою інтернаціоналізації на світовому рівні виділимо діяльність стейкхолдерів (осіб, що впливають на прийняття рішень, термін *stakeholder* ввів Фрімен [24], хоч і в більш вузькому розумінні), якими є глави держав та урядів, керівники світових міжнародних організацій. Їх освіченість, компетентність та особисті якості прямо впливають на прийняття рішень планетарного масштабу.

Аналіз передумов інтернаціоналізації у визначених блоках на інших рівнях наведено у таблицях 2 – 4.

Макрорівень (рівень країни).

Таблиця 2

Передумови інтернаціоналізації підприємств на макрорівні

Блок	Передумови інтернаціоналізації
1	2
Економічний	<ul style="list-style-type: none"> - наявність ринкової економіки в країні; - забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу; - раціональне розміщення продуктивних сил; - перехід до інноваційно-інвестиційного характеру економіки [2]; - проведення реформ, спрямованих на децентралізацію й недопущення деіндустріалізації країни; - схильність до монополізації промислових і споживчих ринків олігархічними структурами; - наявність (або відсутність) стимулів для виробництва імпортозамінної продукції; - достатньо низький рівень позиціонування України у міжнародних рейтингах (наприклад, рівень конкурентоспроможності, простота ведення бізнесу тощо) [25]; - можливість створення «вільних портів» на засадах «порто-франко» - залучення інвестицій.
Фінансовий	<ul style="list-style-type: none"> - співпраця зі світовими фінансовими інституціями; - з метою забезпечення простішого доступу до кредитних ресурсів та реструктуризації боргових зобов'язань; - здійснення Національним Банком України заходів щодо стримування інфляційних процесів; - наявність мережі державних й комерційних банків з високим рівнем ліквідності і платоспроможності, що створює умови для кредитування і страхування.
Інституційний	<ul style="list-style-type: none"> - створення необхідних інституцій, робота яких спрямована на стимулювання ЗЕД підприємств; - членство та співпраця з міжнародними організаціями.
Регуляторний	<ul style="list-style-type: none"> - підписання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом [26], а пізніше її Економічної частини; - прийняття Бюджетного та Митного кодексів; - прийняття законодавчих актів, що регулюють ЗЕД (наприклад, [27]); - прийняття законодавчих актів, спрямованих на спрощення процедури ведення бізнесу, в т.ч. його започаткування за принципом «єдиного вікна»; - адаптація законодавства до вимог зовнішнього середовища; - розроблення документів щодо стратегічного розвитку ЗЕД [3].
Виробничий	<ul style="list-style-type: none"> - стимулювання до впровадження інновацій у галузях; - наявність можливостей для «глибокої» переробки природних ресурсів з метою отримання максимальної доданої вартості; - курс на сталий розвиток в основі якого лежить вирішення проблем екологічного характеру.
Маркетинговий	<ul style="list-style-type: none"> - стимулювання міжнародного маркетингу; - створення та підтримка позитивного іміджу держави на міжнародній арені; - створення позитивного іміджу державних органів.

Закінчення таблиці 2

1	2
Науково-дослідний	<ul style="list-style-type: none"> - державна підтримка наукових установ у системі Академії наук України; - створення зон вільної торгівлі в місцях концентрації наукових та освітніх установ на зразок Кремнієвої долини.
Інформаційний	<ul style="list-style-type: none"> - постійна публікація статистичних даних щодо стану економіки [28]; - наявність аналітичних бюлетенів за різні часові періоди, результатів щомісячного моніторингу сприяння торгівлі в Україні, висновки яких є основою розроблення Стратегій, програм тощо; - кібербезпека.
Освітній	<ul style="list-style-type: none"> - державна підтримка закладів освіти, починаючи з дошкільної з оптимізацією їх мережі й фінансуванням у повному обсязі за усіма статтями витрат; - створення умов для ранньої професійної орієнтації на концептуальних засадах формування Нової української школи й підвищення іміджу вчительської праці.
Особистісний	<ul style="list-style-type: none"> - створення умов для зупинення міграції трудових ресурсів; - зниження рівня корумпованості суспільства; - врахування національного менталітету та рівня життя населення; - гендерна політика.

Мезорорівень (рівень галузі, машинобудування)

Таблиця 3

Передумови інтернаціоналізації підприємства на мезорорівні

Блок	Передумови інтернаціоналізації
1	2
Економічний	<ul style="list-style-type: none"> - нерівномірний розподіл підприємств машинобудування на території країни; - залежність в умовах децентралізації розвитку певного регіону від наявності високотехнологічних підприємств, у т.ч. тих, що здійснюють ЗЕД; - наявність єдиної тарифної сітки для підприємств галузі.
Фінансовий	<ul style="list-style-type: none"> - наявність банків, у т.ч. спеціалізованих, та інших кредитних установ для забезпечення потреби у кредитних ресурсах підприємств галузі; - необхідність залучення інвестицій, у т.ч. прямих, для модернізації підприємств галузі.
Інституційний	<ul style="list-style-type: none"> - наявність міністерств, комітетів, агенцій, асоціацій тощо, які «обслуговують» горизонтальні взаємозв'язки між підприємствами машинобудування.
Регуляторний	<ul style="list-style-type: none"> - наявність регіональних програм розвитку, Стратегії реалізації експортного потенціалу галузі; - наявність галузевих стандартів та технічних умов для реалізації аналогічних виробничих процесів.

1	2
Виробничий	<ul style="list-style-type: none"> - запровадження преадаптації, коадаптації та адаптації [29] підприємств галузі для забезпечення швидкого реагування на зміни у зовнішньому середовищі та підвищення їх конкурентноздатності на зовнішніх ринках; - на основі спеціалізації і її кооперації підприємств галузі створення умов для отримання більшої доданої вартості; - здатність підприємств машинобудування, які є одними з найбільш високотехнологічних, автоматизованих, виробляти продукцію високої якості відповідно до міжнародних стандартів.
Маркетинговий	<ul style="list-style-type: none"> - стимулювання діяльності підприємств галузі на засадах експортного маркетингу; - необхідність аналізу існуючої та прогнозованої конкуренції при виході на зовнішні ринки.
Науково-дослідний	<ul style="list-style-type: none"> - наявність галузевих науково-дослідних інститутів; - наявність ноу-хау спільних для підприємств галузі; - можливість швидкого впровадження результатів НДДКР на багатьох підприємствах галузі, нарощуючи їх конкурентні переваги.
Інформаційний	<ul style="list-style-type: none"> - можливість проведення міжнародних спеціалізованих форумів, конференцій, виставок тощо для пошуку інвестицій, ринків збуту, партнерів, технологій, ресурсів; - широке впровадження інформаційних технологій на підприємствах галузі; - наявність аналітичного забезпечення діяльності підприємств.
Освітній	<ul style="list-style-type: none"> - наявність розгалуженої мережі професійно-технічних училищ, коледжів, технічних, політехнічних і технологічних університетів, здатних забезпечити потреби підприємств галузі у кваліфікованих кадрах; - постійне проведення семінарів, тренінгів, стажувань, у т.ч. міжнародних, для працівників галузі.
Особистісний	<ul style="list-style-type: none"> - можливість морального й матеріального стимулювання працівників галузі, у т.ч. за підвищення рівня володіння іноземними мовами; - створення інфраструктури для оздоровлення й відпочинку працівників галузі, у т.ч. закордоном.

Мікрорівень (рівень підприємства)

Таблиця 4

Передумови інтернаціоналізації підприємства на мікрорівні

Блок	Передумови інтернаціоналізації
1	2
Економічний	<ul style="list-style-type: none"> - недосконалість зовнішніх ринків; - велика місткість зовнішніх ринків (особливо азійського та африканського регіонів); - запровадження моделі менеджменту підприємства на основі управління бізнес-процесами.

1	2
Фінансовий	<ul style="list-style-type: none"> - наявність стартового капіталу; - бездоганна ділова репутація, яка відкриває доступ до отримання фінансових ресурсів; - намагання вести бізнес на інвестиційній основі.
Інституційний	<ul style="list-style-type: none"> - участь у роботі бізнес-асоціацій, об'єднань тощо; - участь власників (працівників) у роботі виборних органів влади.
Регуляторний	<ul style="list-style-type: none"> - можливість бути ініціатором прийняття нових та внесення змін до наявних законодавчих актів; - здатність бути лідером у питанні стандартизації продукції.
Виробничий	<ul style="list-style-type: none"> - застосування процесно-орієнтованої побудови підприємства, діяльність якого спрямована на задоволення потреб споживачів (уникнення «процесу заради процесу»); - вибір технологій інноваційного характеру, у т.ч. нанотехнологій, на різних стадіях життєвого циклу широкого асортименту продукції; - використання сучасного технологічного устаткування; - орієнтація на використання сучасних матеріалів; - широке використання ІТ технологій для забезпечення виконання основних технологічних процесів.
Маркетинговий	<ul style="list-style-type: none"> - наявність конкурентних переваг; - використання маркетингових стратегій виходу на зовнішні ринки; - можливість диверсифікації постачальників та ринків збуту.
Науково-дослідний	<ul style="list-style-type: none"> - наявність (або перспективи створення) нематеріальних активів; - створення організаційних структур, що виконують НДР (НДДКР) з орієнтацією на розроблення продукції світового рівня, або такої, що немає аналогів скорочення часу на впровадження розробок.
Інформаційний	<ul style="list-style-type: none"> - доступ до інформаційних потоків; - створення і підтримка в актуальному стані інформаційних систем управління; - запровадження системи управління якістю; - використання елементів цифрової економіки; - участь у проведенні форумів, виставок, симпозіумів, конференцій, семінарів, тренінгів.
Освітній	<ul style="list-style-type: none"> - встановлення вимог до освітнього рівня працівників, особливо, топ-менеджменту; - створення можливостей для постійного професійного зростання працівників через навчання, в т.ч. дистанційного, з отриманням відповідних сертифікатів; - можливість керівників бути стейкхолдерами у співпраці з освітніми закладами (професійними училищами, коледжами, університетами) при розробленні освітніх програм з точки зору набуття компетентностей особами, що навчаються; - створення умов для нарощування інтелектуального капіталу; - створення умов для проходження реальних практик і стажування майбутніх потенційних працівників незалежно від рівня освіти, що ними здобувається; - усвідомлення необхідності бути серед засновників наукових і технологічних парків, стартапів тощо.

1	2
Особистісний	<ul style="list-style-type: none"> - креативність, старанність, відповідальність, фаховість, бажання до вдосконалення керівників (власників) і працівників; - порядність і пунктуальність при виконанні домовленостей, контрактів; - урахування інтересів інших учасників угод; - здатність до стратегічного мислення й швидкого реагування на виклики та загрози топ-менеджменту; - наявність власного досвіду інтернаціоналізації підприємства і (або) критичне вивчення й урахування досвіду інших; - запровадження керівництвом матеріальних і нематеріальних стимулів на постійній основі, у т.ч. за підвищення рівня знання іноземних мов; - запровадження корпоративної етики й культури; - створення умов для оздоровлення й відпочинку працівників.

Серед великої кількості перелічених передумов інтернаціоналізації є такі, які здійснюють однозначно позитивний чи негативний вплив, і такі, що за певних умов мають синергетичний вплив на діяльність підприємства. На основі аналізу цих передумов можна прийняти обґрунтоване рішення про створення підприємства, що одразу буде суб'єктом ЗЕД, про започаткування ЗЕД підприємством, яке планує вийти за рамки національної економіки, про коригування дій на підприємстві, що вже присутнє на зовнішньому ринку. Безумовно, ми не претендуємо на те, що на 100% охопили передумови інтернаціоналізації промислових підприємств, однак намагались якомога ширше проаналізувати всі аспекти цього питання. І запропоновані блоки, і блок «Невідомий» можуть бути, і в майбутньому обов'язково будуть доповнені, змінені, відкориговані. Однак і сьогодні кожен стейкхолдер, від якого залежить прийняття рішення на будь-якому рівні, може скористатись запропонованим підходом для підвищення ефективності діяльності підприємства через її інтернаціоналізацію.

За умови внесення певних коректив запропонована комплексна система може бути поширена на підприємствах інших галузей національної економіки.

В рамках цієї статті проаналізовано лише «input», а майбутні дослідження будуть спрямовані на аналіз результатів прийняття рішення про інтернаціоналізацію, тобто «output».

Висновки. Для з'ясування передумов інтернаціоналізації підприємств на основі блокового системного підходу розроблено комплексну систему, що складається з 10 блоків – економічного, фінансового, інституційного, регуляторного, виробничого, маркетингового, науково-дослідного, інформаційного, освітнього та особистісного, в рамках яких на чотирьох рівнях (світовому, макро-, мезо- і мікрорівнях) виділено основні з них, які повинні враховуватись при прийнятті рішення про започаткування, провадження або згорання ЗЕД.

Використана література

1. UNCTAD hand book of statistics 2010. – New York: United Nations. – 588 p.
2. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 рр. / Схвалено Постановою КМУ від 31.05.2017 р. № 411 [електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250057723>.
3. «Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017 – 2021 років» / Схвалено Розпорядженням КМУ від 27.12.2017 р. № 1017-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-shvalennya-eksportnoyi-strategiyi-ukrayini-dorozhnoyi-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki>.
4. До ефективних суспільств : Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б. Гаврилишин; упор. В. Рубцов. – вид. 4-те, без змін. – К. : Унів. вид-во «ПУЛЬСАРИ», 2013. – 248 с.
5. Andersen O. Internationalization and Market Entry Mode: A Review of Theories and Conceptual Frameworks [Текст] / O. Andersen // Management International Review. – 1997. – Volume 37. – Pp. 27 – 42.
6. Глобальна економіка ХХІ ст.: людський вимір: монографія [Текст] / Д.Г. Лукьяненко, А.М. Поручник, А.М. Колот та ін.; за заг. ред. Д.Г. Лукьяненка та А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
7. Мировая экономика и международный бизнес: учебник; под общ. ред. дра экон. наук, проф. В.В. Полякова и д-ра экон. наук, проф. Р.К. Щенина. – 5-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2008. – 688 с.
8. Перехідна економіка: монографія [Текст] / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін.; за ред. В.М. Геєця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.
9. Савельєв, Є.В. Європейська інтеграція і маркетинг: Наукові нариси. [Текст] Є.В. Савельєв – Тернопіль: Картбланш, 2003. – 482 с.
10. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри / за ред. С.І. Юрія, Є.В. Савельєва [Текст]. – К.: Знання, 2007. – 595 с.
11. Подвірна, Т.В. Маркетингова діяльність машинобудівних підприємств на глобальних ринках: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) [Текст] / Т.В. Подвірна; Терн. нац. техн. унів. ім. І. Пулюя. – Т., 2013. – 21 с.
12. Корж, М.В. Глобалізація та інтернаціоналізація як умови трансформації маркетингового управління підприємством [Текст] / М.В. Корж, С.А. Жуков // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №3 (129). – С.64 – 71.
13. Черномаз, П.А. Международный маркетинг: учеб.-практ. пособие [Текст] / П.А. Черномаз – Х.: Консул, 2000. – 160 с.
14. Канищенко, О.Л. Міжнародний маркетинг у діяльності українських підприємств: монографія. [Текст] О.Л. Каліщенко – К.: Знання, 2007. – 446 с.
15. Ільчук, П.Г. Формування маркетингових стратегій інтернаціоналізації підприємств: дис. докт. экон. наук: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) [Текст] / П.Г. Ільчук; Хмельн. нац. унів. – Хмельницький, 2015. – 506 с.
16. Малащук, Д.В. Конкурентоспроможність машинобудівного комплексу України в умовах глобалізації світових ринків: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» [Текст] / Д.В. Малащук; Укр. акад. зовніш. торгівлі. – К., 2005. – 24 с.
17. Коваленко, Н.В. Забезпечення конкурентоспроможності національних підприємств у світовій економіці : монографія [Текст] / Н.В. Коваленко; НАН України, Ін-т економіки пром-сті, Донбас. держ. техн. ун-т. – Донецьк ; Алчевськ : ДонДТУ, 2010. – 426 с.
18. Соколюк, Г.О. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств в контексті євроінтеграційних процесів [Текст] / Г.О. Соколюк // Проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С.86 – 92.
19. Калюжна, І.Ю. Конкурентоспроможний товар – основа успішного виходу на зовнішній ринок [Текст] / І.Ю. Калюжна, І.В. Гвоздецька // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3 (2). – С. 146 – 149.
20. Technological systems: Key ideas [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://technology.tki.org.nz/Technology-in-the-NZC/Technological-knowledge/Technological-systems> <https://www.wto.org>.
21. Доклад о мировых инвестициях 2003. Обзор / Конференция ООН по торговле и развитию) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/investments2003.pdf> <https://ec.europa.eu/>.
22. Freeman R.E. Strategic Management: A Stakeholder Approach. Pitman, Boston, MA, 1984.

23. Україна в світових рейтингах 2014 року (інфографіка) // Слово і діло [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovoidilo.ua/articles/6798/2015-01-12/ukraina-v-mirovyh-rejtingah-2014-infografika.html>
24. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011
25. Про зовнішньоекономічну діяльність : закон України : прийнято ВР 16.04.1991 р. № 959-XII зі змінами № 2388-VI (2388-17) від 01.07.2010 р. // ВВР. – 2010. – № 37. – 49 с.
26. Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність // Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
27. Marynenko, Nataliia. Problem situations management in the process of enterprises' development within production and economic organizations [Electronic resource] / Nataliia Marynenko // Jagiellonian Journal of Management. – 2016. – Volume 2, Issue 2. – Available at : [http://www.ejournals.eu/jjm/Tom-2-\(2016\)/Numer-2/art/7825/](http://www.ejournals.eu/jjm/Tom-2-(2016)/Numer-2/art/7825/).

Отримано 24.11.2018

УДК 65.011.330:621.391

Ірина СТРУТИНСЬКА

Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ – ІМПЕРАТИВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СТРУКТУР

Резюме. У цій цифровій епосі темп змін є надзвичайно шаленим і кожна організація зустрічається із екзистенціальними загрозами від нових та існуючих конкурентів.

В епоху 4.0 індустріальної революції саме технології надають будь-якій компанії можливість змінити власну бізнес-модель так, аби диференціюватися від усього світового ринку. Саме в сучасних умовах конкурентоспроможність бізнес-структур формується завдяки використанню цифрових технологій у своїй діяльності.

Ми спробували дослідити питання зміни цифрової економіки, проаналізували, що ж таке цифрова трансформація бізнесу, які цифрові технології використовують у розрізі різних груп бізнес-процесів.

Ключові слова: промислова революція 4.0, цифровий вік, трансформація даних, інформаційні технології, цифрова трансформація, дорожня карта цифрової бізнес-трансформації.

Iryna STRUTYNSKA

Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, Ternopil, Ukraine

INFORMATION TECHNOLOGIES OF BUSINESS ORGANIZATION AS AN IMPERATIVE OF BUSINESS STRUCTURE INNOVATIVE DEVELOPMENT

Summary. In this digital age, the pace of change is increasing exponentially and every organization faces existential threats from new and existing competitors.

In the era of the Industrial Revolution 4.0, technology is the right of any company to change its own business model so as to differentiate itself from the entire world market. It is in modern times that the competitiveness of business structures is shaped by the use of digital technologies in its activities.